

Jaar 900 - Den witten en de witte wieven -

Toen ik als kleine jongen, met mijn grootvader ging 'hommel' plukken, voelde ik, in de loop van de namiddag, mijn ijver en energie wegebben. Ik werd slaperig en dromerig. Dit lag niet alleen aan mijzelf!

Maar ook aan de hommel.

De typische geur had uiteindelijk zijn invloed en ik kreeg zoals Peter Rom, mijn grootvader dit noemde; 'den witten'.

Velen voor mij hadden; in de loop der tijd, 'den witten' al gekregen. Om hieromtrent enigszins een valabele en deskundige uitleg te kunnen krijgen, moest ik naar Drente.

*Daar heeft men tussen de Lochemse berg en de Kalenberg, **de witte wieven kuil**.*

*De Witte wieven kuil
Getekend in 1660 – Johan Picaerd*

In die kuil, schrijft **Mieke Krijger**

huizen een drietal Witte Wieven. Overdag zie je ze niet. Dan liggen ze, niet te onderscheiden van het zand, buiten, in de zon te slapen. Als bij volle maan bleke nevels langs de heide zweven komen zij tevoorschijn. In sluielichte witte gewaden scharen zij zich tot een reidans, monotoon - eerder droef dan vrolijk - liederen zingend. In sommige nachten dansen zij vaak op grafheuvels, waar hun en onze voorouders de assen van doden, 'lijkkassen', begroeven.

Zij deden dus alles wat Sint Eligius verboden had.

Deze 'witte wieven' waren vrouwelijke magiërs - zij hadden macht over het weer en konden van gedaante veranderen - overleefden druïden, Keltische priesters. Van deze vrouwelijke magiërs zijn Witte Wieven afstammelingen. In 'de onderwereld' bewaken zij schatten: grafgeschenken, meegegeven aan voorouders, en schatten van wijsheden. Niet ver van de rand van de 'Witte-Wieven-koel' bevindt zich zo'n 'Witte-Wieven-belt', de Koerbelt.

En dan schrijft Mieke Krijger:

Kleinmoedigheid is af te lezen aan in omloop gebrachte beeldvoorstellingen van Witte Wieven. Op uthangborden dragen zij witte klompen. Dit terwijl zij, evenals andere luchtgeesten, geen voeten hebben. Om ze op heksen te doen lijken, kreeg ieder van hen een bezem in de hand gedrukt. Bezems hebben de Wieven zich nochtans nooit als attribuut toegeëigend.

Wel dragen zij van oudsher een hoppestaak, die gebruiken zij als 'werktuig van correctie'. Op een hoppestaak wordt hop, een moerbeachtige klimplant, gebonden om de uiterst lichte, vrouwelijke vruchtkegels te laten gedeien. Deze vruchtkegels geven aan bier de welbekende bittere aromatische smaak.

De Witte wieven kunnen vergeleken worden met de 'Nebelhexen' zoals ze in Duitsland genoemd worden. In het boek **'Nebelhexen, leven zuwschen dies und jenseits'** – Garden Stone - stelt men zich de vraag waarom ze geassocieerd worden met het hobbier.

Daarin stelt men dat velen vertellen dat de Witte Wieven de uitvindsters zijn van het hobbier, dat ook menigmaal 'Heilige Bier' genoemd wordt.

Misschien heeft het ermee te doen, dat die Nebelhexen dikwijls met een hoppenstaak in de hand beschreven worden, die zij als een werktuig van correctie, gebruiken, ook ter bestraffing. Halbertsma die inde **Overijsselsche Volksalmanak van 1837** een lang artikel aan de Witte Wieven wijdt schrijft hierover nog het volgende:

Van dat snoepen der witte wiven gesproken, daar heb ik al een koddig avontuur van hooren verhalen.

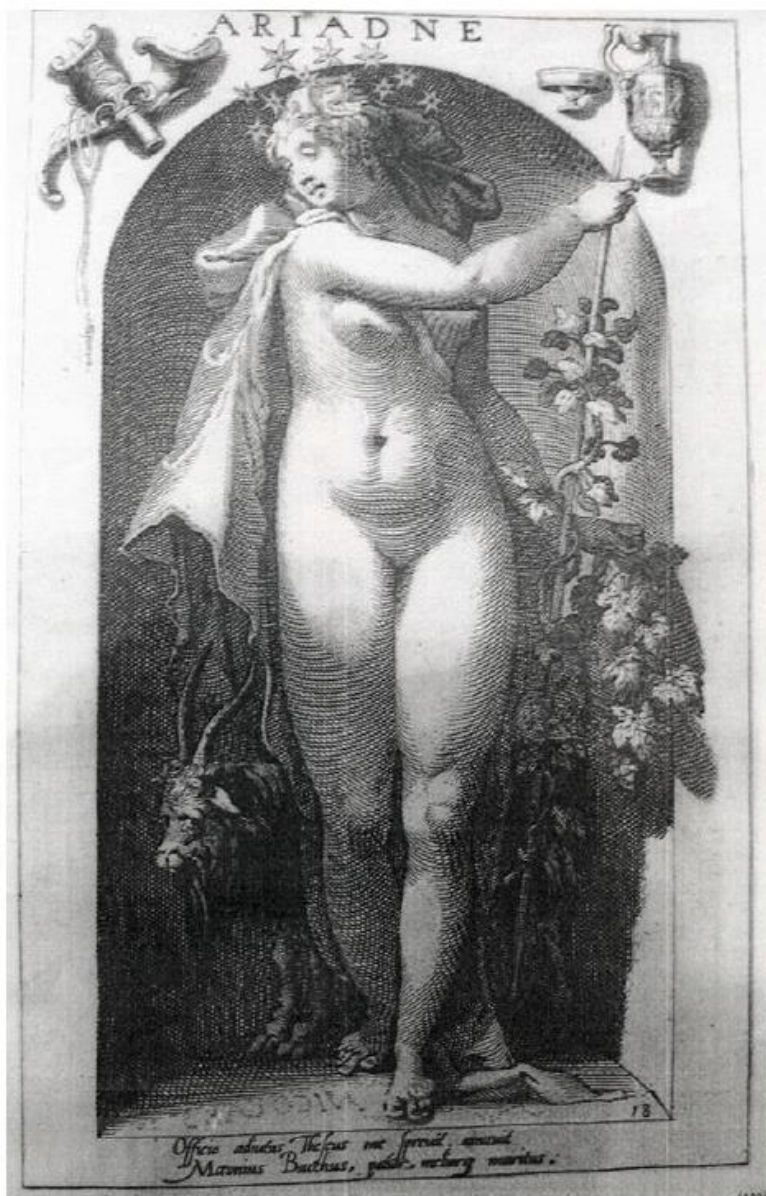
Verbeeld u den goeden tijd, dat de landlieden in Twenthe gewoon waren hun eigen **scharre bier** te brouwen : een zeker boer vond bij het aanbreken van den dageraad zijn brouwsel dik werf merkelyk verminderd, maar wie waren de dieven ?

Dat was lang een onverklaarbaar raadsel. Nooit was er een grendel van de deur geweest ; nergens ooit een spoor van eenig mensch te bekennen, en door den schoorsteen konden de dieven toch niet uitvliegen. De boerenknecht wilde hier meer van weten, hij liet zich in

eenen grooten bos stroo binden, en, aldus omwonden, vernachtte hij bij den brouwketel. En ziet, in het holste der nacht, daar slopen de witte wiven [misschien door het sleutelgat, of de'reten van de deur] in huis, schaarden zich in een en kring om den grooten brouwketel, doch toen zij er goed toe zaten om hier eens lustig te drinken, zagen zij één der garven stroo bewegen en op staan. Zij ijlings op de vlugt, of de baarljke duivel in haar midden stond, en het was niets meer dan de knecht, die moedig op haar afkwam, om het bier van zijn boer te beschermen.

Ariadne van Karel van Mander – ook al een wit wief

Het lot van de Witte Wieven is vergelijkbaar met dat van 'De vliegende Hollander' en anderen die gedoemd zijn eeuwig te dolen. De Witte Wieven hebben echter, voor zover wij weten, nooit een pact gesloten met het kwaad. Ook al vertoeven zij in het rijk

van de doden, zij bleven contact zoeken met het leven. Volgens verhalen die over de Witte Wieven bekend zijn, brachten zij steeds weer opnieuw de etymologisch verwantschap **van wit met wijs en weten** te berde - dwars door alle tijden en culturen heen. *Zoals is het Poperings: 'Zij wit olles wuk datter in 't steej gebeurd* - Witte Wieven staan als goedaardig bekend, mits je ze met respect behandelt. Snoeverijen, beantwoordden zij met paradoxale overdrijvingen van de daarin vervatte minachtende bejegeningen.

Tijdens lente - en zomerfeesten laten de Wieven zich horen en zien. Bij toenemende maan beginnen verduisterde levensuitzichten op te lichten, bij volle maan bloeit zelfs 'onverzettelijke bekommerende liefde'. Witte Wieven zijn verbonden met de maancyclus - zij vrezten het zonlicht.

Als de maan zo nu en dan nevelslierten oplicht kan het gebeuren dat *de bomen spreuken ruisen* (H.H. ter Balkt) en dat plots de Wieven in de gedaante van watervogels uit de nabijgelegen Meerminnenkolk opvliegen. Dan kan het gebeuren dat 'vliegende woorden' open breken en koerende geluiden zich vermengen met opgelichte nevelslierten. In dit gewemel van klanken en beelden kunnen de zinnen van de stervelingen vrijelijk een samenklank tot stand brengen tussen het pictorale en verbale, zelfs zo dat boventonen ongekende melodieën zingen.

Echter, al bij de eerste tekenen van 'oproeren in de natuur' maken Bloodaards en Snoodaards rechtsomkeer, - 'zonder afscheid te nemen'. Zij hebben geen 'vrije vorm van valbesef' (Lucebert); bij het 'lichtgewemel van de maan zweten zij (...) liefde weg in angst'. Maar, daar waar 'jeugd en wederkerige liefde samenwonen', worden beproevingen 'kloekhartig' ontruikt aan vertwijfeling.

*Het beroemdste wit 'wief' of 'wuf' is waarschijnlijk wel **Guinevere**, de koningin van de mythische koning Arthur. Haar naam komt van GwenWhyfar, het geen Gwen = wit en whyfar = wuf of dame betekent.*

Samen krijgen we 'wit wuf'.

Een wit wuf werd later een wijze vrouw of wysvrouwe en deze werd nog later een 'wroedvrouwe', een begrip dat we nu nog kennen.

Guinevere of he witte wuf werd gekerstend onder de naam Genoveva.

Witches brewing a storm. Title picture of Weyer: Praestigiis ... Frankfurt 1575.

Sint-Eligius raakte de kern van de heidense vuur- en luchtfeesten toen hij het drinken, dansen en zingen verbood. De heidenen werden immers door de 'Witte Wijven', de wijze

bemiddelaarsters tussen hemel en aarde, hun danspartners, op deze feesten verwacht. Deze brachten hen op een hoppestaak gezeten, met het 'hoppenat' in 'hogere, hemelse sferen'. Net zoals de oude Germaanse volkeren, krijgen de 'hommelplokkers' nu nog 'den witten'. Wat zoveel wil zeggen, dat ze de 'witte wieven' op bezoek krijgen of anders uitgedrukt dat ze de 'wijsheid' ontvangen. Zeg dus nooit meer van een vermoeide hopplukker dat hij lui is, maar wel dat hij de witten of de wijsheid heeft.

Het is alleszins niet moeilijk om na te gaan hoe de kerk deze witte wieven gedemoniseerd hebben. Het werden natuurlijk heksen die onder ander als reputatie hadden dat ze in hun ketel wind en storm konden brouwen.

Het is tijd dat we hier even te rade gaan bij de heer Joris Magusanus die ons op zijn site

<http://www.heidencom.nl/paginaheks.htm> leert waar het woord heks vandaan komt.

Er bestaan verschillende theorieën – zo schrijft hij - over de precieze herkomst van het woord 'heks'. Het komt waarschijnlijk van *hagazussa*, en houdt verband met het voorspellen van de toekomst uit de runen. *Haga* wordt vertaald als 'omheining' of 'omheinde ruimte', *zussa* kan 'vrouw' betekenen,

maar zou ook kunnen slaan op 'roes'. Een woord dat verband houdt met *zussa* is het Duitse *tuscheln*. Het geheel van deze vertalingen maakt van de heks of *hagazussa* een vrouw die in een roes magische dingen fluistert op een heilige, omheinde plaats.

De beneveling werd gecreëerd door het drinken van bier of mede, een gebruik dat in meerdere verhalen terugkomt. Na de runen gegooid te hebben, werden ze gelezen en geïnterpreteerd. Hier komt het Engelse woord 'spell' vandaan; dit betekent zowel 'spellen' als 'betovering'.

Andere verklaringen voor het woord 'heks' kunnen bijvoorbeeld gevonden worden in de interpretatie van *hag* als wijze oude vrouw, of andere mogelijke stammen zoals *hezesusun*, dat grofweg 'woedend' betekent.

Waarom vrouwen?

Tovenarij is van oudsher voornamelijk het domein van de vrouwen. De vrouw verrichtte met het geven van leven de ultieme mysterieuze daad, en werd mede hierdoor een speciale band met het magische toegedicht. De vrouwen hadden hun eigen magie, genaamd Seidr. De beoefenaarster hiervan worden Volva's genoemd, en het lijkt op wat nu onder sjamanisme verstaan wordt. Met name de vruchtbaarheidsgodin Freyja wordt hiermee in verband gebracht. Voor mannen was het echter een schande om zich hiermee in te laten. Het feit dat Wodan zich met hekserij en magie bezighield wordt door Loki tegen hem gebruikt:

'Men zegt dat je spookte op het Troebele Eiland, Dat je als kol op een deksel denderde, Je onder mansvolk mengde in tovenaressengedaante, Als dat niet pervers is, weet ik het niet.' (Lokasenna, 24)

Tot de magie werd ook de kennis van de geneeskrachtige kwaliteiten van kruiden gerekend. Deze medische kennis van de vrouwen werd met de komst van het christendom verketterd. De goden werden duivels en hun verering en andere magische praktijken werden plotseling het werk van de duivel. De vrouw, die volgens het nieuwe geloof de zonde in de wereld heeft gebracht, werd ondergeschikt aan de man, en heksen stonden niet langer in hoog aanzien. Vanzelfsprekend lieten de vrouwen dit niet over hun kant gaan, en gingen in ze in het geheim gewoon door met het bezigen van hun magie en zo waren het voornamelijk vrouwen die na de

kerstening de heidense tradities in stand hielden.

*In het portaal van de prachtige **kathedraal van Amiens** bevindt zich het bovenstaande middeleeuwse reliëf.*

Zoals men kan merken betreft het de afbeelding van een vrouw – met als attribuut het spinrok – die het hoofd van een man – met als attribuut een bierkan – naar omhoog doet kijken.

De vrouw lijkt ons één van de drie gezusters - Genoveva,

Bertilia of Eutropia – te zijn. Deze werden meestal, afgebeeld met een spinrok.

*Daarmee spinde **Genoveva**, de levensdraad. Bertilia trok deze door en Eutropia; de onvermijdelijke, knipte deze over. Deze drie gezusters kregen hierbij de rollen toebedeeld die de moira of noren in het heidendom volbrachten.*

We opteren voor Genoveva alias Gwenwhyfar of het wit wijf.

Zij heeft de man, die het moeilijk had, laten drinken van het heilig bier en doet hem zo terug omhoog kijken.

Eenmaal gekerstend, kreeg Gwen Whyfar alias Genoveva, in plaats van het spinrok, meestal een brandende kaars in haar ene hand en een boek – met de wijsheid – in haar andere hand. Onder het spinrok, ligt de vrucht waarmee dit wit wijf haar bier gemaakt heeft. En geef toe, het is een hoppebel.